

بررسی تجربی نظام شخصیت در ایران

مسعود چلبی استاد گروه جامعه شناسی دانشگاه شهید بهشتی در پژوهشی با عنوان «بررسی تجربی نظام شخصیت در ایران» طی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۸ کوشیده است با ساختن مقیاس شخصیت به سنجش شخصیت ایرانی بپردازد.

این پژوهش پس از ساختن مقیاس با نمونه‌گیری در پنج شهر تهران، تبریز، کرمان، مشهد و استهبان با حجم نمونه کل ۲۰۲۱ انجام شده است. برخی از یافته‌های این پژوهش به نقل از طرح پژوهشی «ویژگی‌های فرهنگ ملی و اسلامی»، نویسنده مسعود موحدی، ناظر علمی برزو فرهی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۳ نقل می‌شود.

نتایج پژوهش درباره اضطراب می‌گوید بیش از ۶۲٪ افراد گاهی برای مسائل کم‌اهمیت، احساس گناه و پشیمانی می‌کنند. ۲۳.۷ درصد پاسخ‌گویان فکر می‌کنند گناهانشان غیرقابل بخشش است. حدود ۴۰٪ افراد بدون دلیل نگران و همین نسبت از افراد اغلب دلوایس هستند. ۴۲٪ دلوایس نیستند و حدود ۴۴٪ احساس آرامش می‌کنند. ۴۱٪ درباره سلامتی خود دلوایس‌اند و در مقابل ۴۴٪ احساس آرامش می‌کنند. حدود ۲۰ تا ۲۵٪ افراد اضطراب بیرونی دارند و حدود ۱۴٪ کم‌وبیش میل به اضطراب بیرونی دارند. بیش از ۲۵ درصد مردم، اعصاب خود را خیلی خراب توصیف کرده‌اند. حدود ۲۰ درصد از افراد از غریبه‌ها می‌ترسند و به همین میزان فکر می‌کنند که کسانی علیه آنها نقشه می‌کشند. ۳۴.۶ درصد پاسخ‌گویان نیز مردم را مانع ترقی خود می‌دانند. (صفحه ۱۵۰)

نتایج پژوهش حاکی از آن است که در بحث لذت طلبی ۸۱.۷ درصد پاسخ‌گویان معتقدند که باید از فرصت‌های پیش‌آمده بهترین استفاده را کرد. ۵۸.۶ درصد افراد بر این باور هستند که انسان از فردای خود خبر ندارد و باید از هر لحظه زندگی بیشترین لذت را برد و ۴۶٪ پاسخ‌گویان مایل‌اند خواسته‌های خود را به هر شکل ممکن و در کوتاه‌ترین زمان برآورده سازند. (صفحه ۱۴۹)

در بحث میل به انطباق بیش از ۵۶ درصد مردم گفته‌اند که می‌توانند خود را با محیط‌های مختلف وفق دهند و در مجموع، بیش از ۵۰ درصد از افراد میل به رویارویی، تطابق و سازگاری با محیط‌های اثباتی متنوع و جدید دارند. (صفحه ۱۴۹)

در حوزه کنترل محیط نتایج نشان می‌دهد، تقریباً ۲۲٪ از پاسخ‌گویان با این گزاره که «هیچ‌کس نمی‌تواند محیط خود را کنترل کند» موافق‌اند. ۳۲.۷ درصد معتقدند که هیچ‌چیزی در این جهان قابل کنترل نیست. ۸۳.۷ درصد مردم می‌گویند که موفقیت افراد ناشی از کار و تلاش اوست. در مجموع، به‌طور متوسط بیش از ۶۰٪ افراد تمایل نسبتاً قوی به کنترل بر محیط دارند و بیش از ۲۳ درصد فاقد این تمایل هستند. (صفحه ۱۴۹)

درباره میل به یاس و ناامیدی باید گفت که طبق نتایج ۶۶.۶ درصد از پاسخ‌گویان ابراز کرده‌اند که صرف‌نظر از

دشواری‌ها، همواره هدف‌های اولیه خود را دنبال می‌کنند. ۴۸.۶ درصد نیز مطمئن هستند که می‌توانند در مقابل مشکلات مقاومت کنند. نیمی از پاسخ‌گویان احساس می‌کنند برای رویارویی با مشکلات، انرژی کمی دارند. ۵۶٪ افراد نسبت به آینده جامعه امیدوارند و ۲۸٪ کاملاً مأیوس هستند. ۶۷.۲ درصد مردم نیز نسبت به آینده خود امیدوارند و ۱۹ درصد ناامیدند. (صفحه ۱۵۰)

در حوزه میل به اعتمادی، هر چه از نزدیک‌ترین خویشان (مثل پدر و مادر) دورتر می‌شویم، اعتماد کاهش می‌یابد، به‌گونه‌ای که ۸۳٪ افراد به پدر و مادر خود اعتماد دارند، ۵۵.۵ درصد به دوستان، ۵۴٪ به آشنایان و ۴۱.۴ درصد به همسایگان خود اعتماد می‌کنند. ۱۲٪ پاسخ‌گویان تقریباً به هیچ‌کس اعتماد ندارند، ۷۶٪ مردم بر این باورند که امروز افراد غیرقابل اعتماد زیاد هستند و ۶۷٪ پاسخ‌گویان نیز فکر می‌کنند که بیشتر مردم برای پیشبرد کار خود به‌دروغ متوسل می‌شوند. ۷۴.۳ درصد افراد به کار خلبانان، ۵۹.۸ درصد به کار اساتید دانشگاه و سپس در رده‌های اعتماد بعدی با درصدهایی بین ۴۳.۸ الی ۵۶.۷ درصد به ترتیب به کار پرستاران، معلمان، مهندسان، پزشکان و افسران پلیس اعتماد دارند. میزان اعتماد به قضات در پایین‌ترین حد (۴۰.۸ درصد) است. (صفحه ۱۵۰)

نتایج پژوهش در بحث سازگاری اجتماعی نشان می‌دهد که نزدیک به ۶۱٪ افراد مایل‌اند قبل از انجام هر کاری، واکنش اطرافیان را در نظر بگیرند. ۴۱.۲ درصد افراد مایل‌اند مطابق خواسته‌های خانواده و اطرافیان خود عمل کنند. در امور همسایگی، ۶۱٪ افراد نظرات همسایگان را مدنظر قرار می‌دهند. در امور کاری نیز ۶۹.۳ درصد از پاسخ‌گویان، نظرات همکاران را موردتوجه قرار می‌دهند. (صفحه ۱۵۱)

در مورد وفاداری در جامعه ۶۹.۸ درصد افراد نسبت به خویشان خود علاقه دارند و حدود ۸۷٪ نسبت به خانواده خود احساس تعهد می‌کنند. ۷۳.۷ نیز نسبت به همسایگان و ۷۵.۸ درصد نسبت به دوستان احساس مسؤولیت و وفاداری دارند. (صفحه ۱۵۱)

نتایج پژوهش درباره وابستگی تعمیم‌یافته حکایت از آن دارد که در حدود ۷۰٪ پاسخ‌گویان به انسان‌ها (فارغ از ملیت و کشور) احترام می‌گذارند و تنها در حدود ۲۰٪ نظر مخالف دارند و اخبار کشورهای دیگر را پیگیری نمی‌کنند. بیش از ۷۸ درصد افراد نیز به غریبه‌ها احترام می‌گذارند. ۷۶.۱ درصد مردم برای هم‌وطنان خود ارزش قائل‌اند و ۵۷.۵ درصد نیز وقتی با مردم هستند احساس آرامش می‌کنند. بیش از ۶۰ درصد افراد مورد مطالعه مایل نیستند برای مدت مدیدی دور از ایران زندگی کنند و ۷۹.۳ درصد نسبت به این آب‌و‌خاک احساس تعلق دارند. ۶۶٪ افراد تمایل دارند که با مردمی که در جای دیگری از کشور زندگی کرده و دارای آداب‌ورسوم متفاوتی هستند، ارتباط دوستانه برقرار کنند و ۱۸٪ چنین تمایلی ندارند. ۶۳.۸ درصد پاسخ‌گویان نیز مایل‌اند که در صورت دیدن یک فرد خارجی با او آشنا شوند. (صفحه ۱۵۱ و ۱۵۲)

در حوزه خودکنترلی ۸۱.۳ درصد افراد اگر کار محوله را به‌خوبی انجام ندهند، احساس تقصیر می‌کنند و ۷۸.۹ درصد مایل‌اند حتی در صورت بدقولی دیگران به قول خود عمل کنند. ۷۳.۲ درصد پاسخ‌گویان، درستی و صداقت را غیرشرطی می‌پندارند؛ یعنی حتی در صورت عدم صداقت دیگران مایل به داشتن صداقت هستند. ۷۲.۴ درصد مردم زندگی خود را دارای نظم و ترتیب می‌دانند. (صفحه ۱۵۲)

در بحث تعهد تعمیم یافته باید گفت که حدود ۸۰٪ پاسخ‌گویان، انجام وظیفه در کار خود را وظیفه‌ای ملی، مردمی و انسانی می‌دانند و نسبت به کشور احساس مسؤولیت می‌کنند و ۸ تا ۹ درصد چنین احساسی ندارند. حدود ۱۷٪ وفاداری به جمع و جامعه را دست و پاگیر می‌دانند اما حدود ۶۸٪ چنین تمایلی ندارند و نسبت به سرنوشت دیگران و جامعه کم‌وبیش حساس‌اند. همچنین تنها ۵۴.۵ درصد اگر در کشور دیگری زندگی بهتری برای آنها فراهم باشد در کشور باقی خواهند ماند. (صفحه ۱۵۲)

نتایج پژوهش در رابطه با موضوع تحمل اجتماعی حاکی از آن است که حدود ۲۶٪ از افراد، دیدن و شنیدن افکار و سلیقه‌های مختلف در جامعه را کسل‌کننده می‌دانند و ۱۵٪ کم‌وبیش چنین احساسی دارند و حدود ۵۹٪ چنین نیستند. حدود ۴۷٪ مایل‌اند همکاری داشته باشند که از لحاظ رفتار، گفتار و وضع ظاهری همانند آنان باشد. ۳۳.۸ درصد پاسخ‌گویان به خود حق می‌دهند که اگر کسی درباره چیزی یا موضوعی با فکر آنها مخالف باشد عصبانی شوند و ۲۰.۶٪ نیز کم‌وبیش چنین نظری دارند. ۳۵.۶ درصد از افراد آرزو دارند که همه افراد جامعه یک‌جور فکر کنند و ۵۰.۶ درصد چنین وضعی را مطلوب نمی‌بینند. تنها ۴۶.۲ درصد مردم مایل هستند با افرادی که نظر کاملاً مخالف آنها را دارند گفت‌وگو کنند. حدود ۷۰٪ مایل‌اند حرف همه را بشنوند ولو این‌که مخالف نظر آنها باشد. در مجموع، حدود ۴۰ تا ۵۰ درصد از پاسخ‌گویان در روابط اجتماعی بردبار هستند، ۱۵ تا ۲۰٪ کم‌وبیش دارای تحمل اجتماعی هستند و ۳۰ تا ۴۰ درصد چنین نیستند. (صفحه ۱۵۲)

در بحث خردورزی نتایج نشان‌دهنده آن است که ۷۱.۲ درصد از پاسخ‌گویان مایل‌اند قبل از انجام هر کاری، سود و زیان آن را بررسی کنند. ۲۴.۴ درصد از افراد به صرف این‌که گذشتگان کاری انجام داده‌اند، از انجام آن کار پیروی می‌کنند و ۶۲.۴ درصد مایل به چنین کاری نیستند. ۷۰.۴ درصد مردم عقل انسان را مسئول عاقبت او می‌دانند. ۷۷.۸ درصد از افراد برای حل مشکلات خود راه‌حل منطقی‌تر را برمی‌گزینند حتی اگر مطلوب طبعشان نباشد. ۷۰.۶ درصد پاسخ‌گویان به دانش روز اعتماد دارند. تنها ۵۸.۲ درصد افراد نقش خود در امور زندگی را مهم می‌دانند. در مجموع، می‌توان گفت که تقریباً ۶۰ تا ۷۰ درصد از پاسخ‌گویان تمایل به خردورزی (حداقل ابزاری) دارند، ۱۲ تا ۱۶ درصد کم‌وبیش چنین تمایلی دارند و حدود ۱۲ تا ۲۰ درصد به ظاهر تمایلی به خردورزی (حداقل ابزاری) ندارند. (صفحه ۱۵۳)

درباره نمادگرایی نتایج نشان می‌دهد که ۴۹.۷ درصد از افراد، اغلب فعالیت‌های روزانه خود را زمان‌بندی می‌کنند. ۵۶.۴ درصد از پاسخ‌گویان هرروزه مایل به مطالعه کتاب هستند. ۶۴.۵ درصد مایل‌اند مطالعات خود را در کارهای روزمره به کار ببندند. بیش از ۵۰ درصد پاسخ‌گویان برای فعالیت‌های هفتگی خود زمان‌بندی خاصی قائل‌اند. (صفحه ۱۵۴)

مرور پاسخ‌ها در رابطه با بحث آینده‌گرایی حکایت از آن دارد در مجموع، برای حدود ۸۰ درصد از افراد، آینده مهم است و به نحوی نگاه به آینده دارند. حدود ۱۰ درصد اهمیت چندانی به آینده نمی‌دهند و حدود ۱۰ درصد بقیه توجهی به آینده ندارند. (صفحه ۱۵۴)

نتایج پژوهش درباره موضوع برنامه‌ریزی حاکی از آن است که ۱۸.۳ درصد از پاسخ‌گویان نظر می‌دهند که شانس و اقبال مهم است و تا به حال کسی با برنامه به جایی نرسیده است و ۶۳.۲ درصد با این دیدگاه مخالف هستند. ۷۶.۵ درصد از افراد دارای هدف مشخصی در زندگی هستند و ۶۲.۵ درصد برنامه نسبتاً مشخصی در زندگی دارند. ۶۱.۵ درصد مردم بر این باور هستند که در زندگی خود طبق برنامه مشخص پیش می‌روند. ۲۳.۶ درصد

پاسخ‌گویان برای برنامه‌ریزی امور خود ملاک و ضابطه مشخصی ندارند و ۶۱٪ مدعی داشتن چنین ملاک و ضابطه‌ای هستند. (صفحه ۱۵۴)